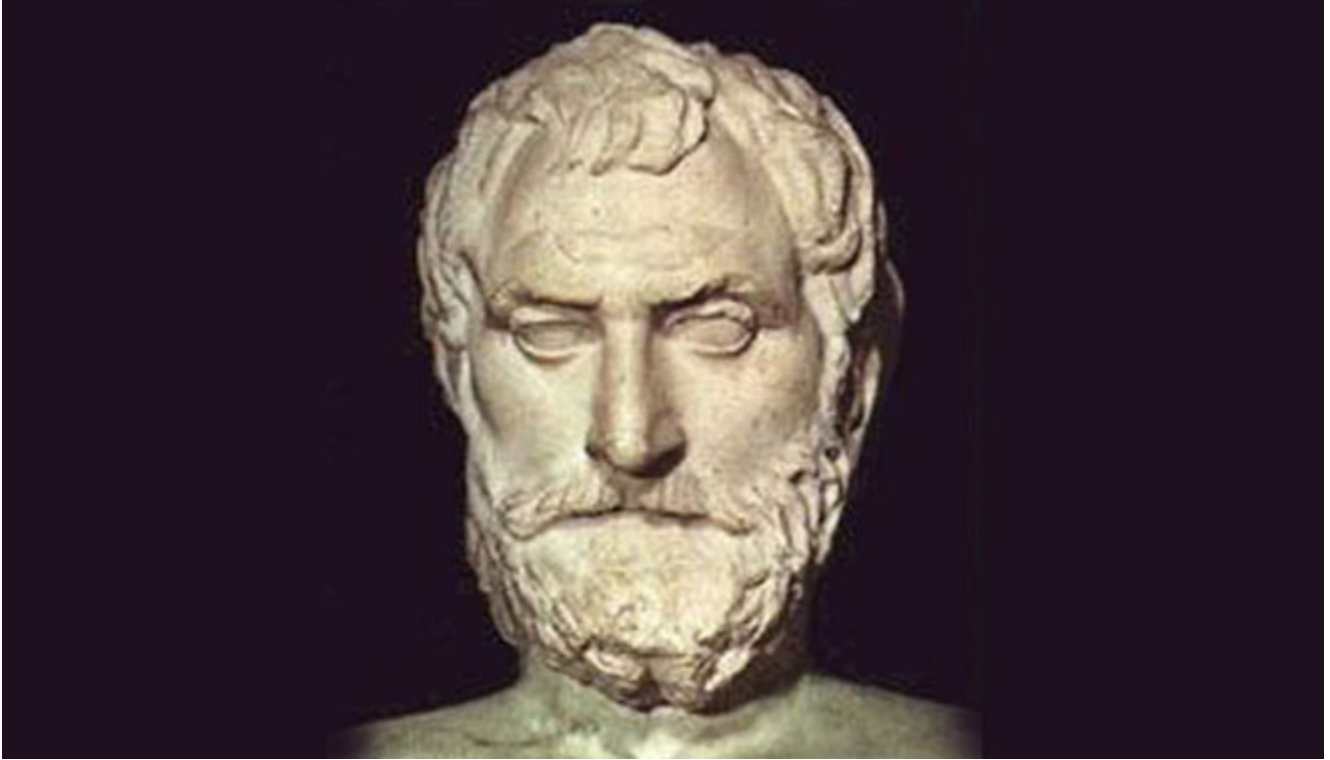

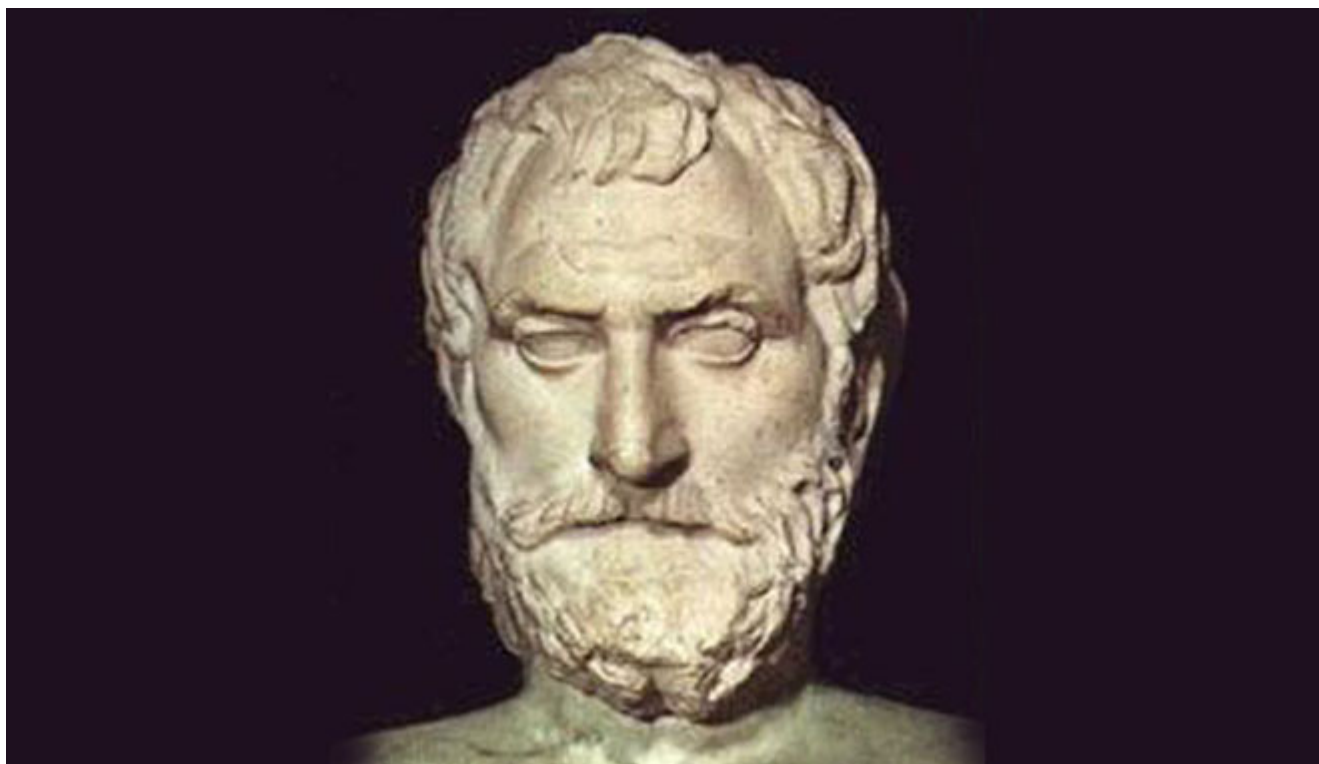
7 Δεκεμβρίου 2016

Πυθαγόρειοι και Θεός: ποια η σχέση τους;

Επιστήμες / Φιλοσοφία

Αγγελική Αναγνώστου, MSc Φιλοσοφίας

Στην προσωκρατική φιλοσοφία εκείνο το οποίο ευδοκιμεί και κατά προέκταση αφήνει το στίγμα του στην μετέπειτα σκέψη, είναι ο περιορισμός της έρευνας σε εκείνη την κύρια «αρχή», η οποία συνίσταται στην κυρίαρχη αιτία και αφετηρία των κοσμικών διεργασιών και ταυτόχρονα στην πρωταρχική ύλη του κόσμου.^[1] Από την αντίληψη του Θαλή του Μιλήσιου περί του υγρού στοιχείου ως πρώτης αρχής του κόσμου μέχρι και τις αντιλήψεις του Αναξίμανδου για το άπειρο και του Αναξίμανη για τον αέρα, όλες αυτές οι φιλοσοφικές θεωρίες σφραγίζουν μια νέα εποχή όπου οι «θεϊκές ιδιότητες» αποδίδονται ενίοτε σε κάποιο φυσικό στοιχείο βάσει των κυρίαρχων όρων της έρευνας.^[2]

Ειδικότερα, εκείνο το οποίο αξίζει να σημειωθεί πρωταρχικά, είναι μια συνοπτική εικόνα του εντυπωσιακού περάσματος «από τον μύθο στο λόγο», διατρέχοντας τη σκέψη κατά πρώτο λόγο των Πυθαγορείων, του Ξενοφάνη, του Ηράκλειτου και του Ελεάτη φιλοσόφου Παρμενίδη. Το πέραςμα από την Ομηρική και Ισιόδεια απεικόνιση του θείου, στην μετέπειτα φιλοσοφική σκέψη της αμφισβήτησης των καθιερωμένων και παραδοσιακών θρησκευτικών πεποιθήσεων.

Οι Περί Θεού αντιλήψεις στη Φιλοσοφία των Πυθαγορείων

Όπως υποστηρίζει σε ένα άρθρο του ο John Anton, «τα δόγματα των πρώιμων Πυθαγορείων συνέδεσαν παραδοσιακά θρησκευτικά ήθη και αρχές ηθικής αγωγής μέσα σε ένα περίγραμμα που θα εξυπηρετούσε τόσο τις απαιτήσεις του λόγου όσο και του μέτρου, έννοιες που απέβησαν χρήσιμες ως ακρογωνιαίοι λίθοι για την

κατανόηση του ανθρώπινου και του κοσμικού αγαθού».^[3] Οι Πυθαγόρειοι φιλόσοφοι σε κάθε τους φιλοσοφικό βηματισμό, επιδόθηκαν στην αναζήτηση ενός τρόπου ζωής ο οποίος θα ισορροπούσε ιδανικά ανάμεσα στον άνθρωπο και το σύμπαν, μια ισορροπία εμποτισμένη από την «αρμονία».^[4] Εν αντίθεση προς τους φυσικούς φιλόσοφους, οι οποίοι «προσπάθησαν να τοποθετήσουν τη γη στο κέντρο του σύμπαντος», ο Πυθαγόρας ασχολείται με έναν κόσμο στον οποίο δρα ένα πλήθος^[5] από «μυστικές και ακατάληπτες δυνάμεις, κατανοητές μέσα από συμβολισμούς και μυθικές παραστάσεις».^[6] Όπως είναι γνωστό, υιοθέτησαν ως προς το ζήτημα περί ψυχής, την διδασκαλία των Ορφικών.^[7] Πίστευαν πως «η ψυχή είναι αθάνατη και θεία, γιατί αποτελεί ένα κομμάτι της παγκόσμιας ψυχής που φυλακίζεται μέσα σε αλληπάλληλα σώματα, τα οποία μπορεί να ανήκουν σε κάθε έμβιο ον». Η πυθαγόρεια φιλοσοφία «ενδύεται» ένα συνονθύλευμα παραγόντων που ενδείκνυνται σε έναν συγκεκριμένο τρόπο ζωής. Οι έννοιες της «κάθαρσης» και της «ευδαιμονίας» σε συνδυασμό με «μυστηριακές τελετές» και επιστήμες (μαθηματικά, φυσική, αστρονομία, μουσική και φιλοσοφία), συναπαρτίζουν το φιλοσοφικό «σχήμα» των Πυθαγορείων.^[8]

Όπως υποστηρίζει η Μαραγγιανού-Δερμούση, «οι περί Θεού αντιλήψεις των Πυθαγορείων δεν είναι επαρκώς γνωστές», όμως παρόλα αυτά υφίσταται με αρκετή βεβαιότητα η υπόθεση πως «θεωρούσαν ως ιδιαίτερο προστάτη τους τον Απόλλωνα με τον οποίο πίστευαν πως ο Πυθαγόρας συνδεόταν στενά ως ιερέας ή ως γιός του».^[9] Επιπροσθέτως, με βάση τη λογική αλληλουχία των βασικών χαρακτηριστικών της πυθαγόρειας φιλοσοφίας («τάξη» και «αρμονία»), υπάρχει μια ιδιαίτερη σύνδεση με τις «ιδιότητες» της θεϊκής «υπόστασης» του Απόλλωνα.^[10] Παρόλα αυτά, οι Πυθαγόρειοι είχαν χαράξει μια πορεία αντίθετη από την επίσημη θρησκεία των Ολυμπίων Θεών, μια πορεία που διασταυρωνόταν με την ορφική λατρεία (μυστικισμός, θεωρίες περί αθανασίας της ψυχής, τελετές).^[11]

^[1] Ιωάννης Καλογεράκος, «Πυρ και Θεός: Φυσική και Θεολογία στη σκέψη του Ηράκλειτου», στο: *Φιλοσοφία*, τεύχος 25-26 (1995-1996), σ. 99.

^[2] Φωτεινή Κομνηνού, «Ελληνική φιλοσοφία και Επιστήμη», χ.χ., διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: <http://users.sch.gr/ikomninou/prosokratikoi.htm>, (τελευταία επίσκεψη: 21/07/2016).

^[3] John Anton, «Ο Πυθαγόρειος τρόπος του βίου: Θρησκεία και Ηθική», στο: Κ. Βουδούρης (επιμ.), *Πυθαγόρεια Φιλοσοφία, Διεθνές Κέντρο Ελληνικής Φιλοσοφίας και Πολιτισμού, Αθήνα - Σάμος 1992*, σ. 9.

[4] Ευαγγελία Μαραγγιανού-Δερμούση, *Οι Προσωκρατικοί*, Εκδόσεις Ινστιτούτο του Βιβλίου – Α. Καρδαμίτσα, Αθήνα 2011, σ. 83.

[5] Φωτεινή Κομνηνού, *ό.π.*

[6] Βλ. Ι. Καλογεράκος, Π. Θανασάς, «Οι Προσωκρατικοί φιλόσοφοι», στο Σ. Βιρβιδάκης κ.α. (επιμ.), *Η Ελληνική Φιλοσοφία από την Αρχαιότητα έως τον 20ό Αιώνα*, εκδόσεις ΕΑΠ, Πάτρα 2000, σ. 49.

[7] Σχετικά με τις «δοξασίες των Ορφικών», οι οποίες σύμφωνα με την Μαραγγιανού-Δερμούση «βρίσκονται μεταξύ θρησκευτικής διανόησης και δοξασίας» βλ. Ευαγγελία Μαραγγιανού-Δερμούση, *ό.π.*, σσ. 45-53. Όπως υποστηρίζει ο John Anton, μια από τις σημαντικότερες μελέτες επάνω στη συγκεκριμένη θεματική είναι το έργο του W. K. C. Guthrie, *Orpheus and Greek Religion: A Study of the Orphic Movement*, Princeton University Press, Princeton – New Jersey 1993. Πρβλ. W. K. C. Guthrie, *The Greeks and their Gods*, Methuen and Co. LTD, London 1977, σσ. 46-48.

[8] *Ό.π.*, σ. 106.

[9] *Ό.π.*, σ. 107.

[10] W. K. C. Guthrie, *A history of Greek Philosophy*, Τομ. 1^{ος}, *The Earlier Presocratics and the Pythagoreans*, Cambridge University Press, Cambridge 1978, σ. 205.

[11] Ευαγγελία Μαραγγιανού-Δερμούση, *ό.π.*

[συνεχίζεται]

Το παρόν κείμενο είναι το πρώτο μέρος άρθρου της Αγγελικής Αναγνώστου, MSc Φιλοσοφίας του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών, σχετικά με τις αντιλήψεις των Προσωκρατικών φιλοσόφων για τον Θεό.

Στο άρθρο παρουσιάζεται η εξέλιξη του θεολογικού στοχασμού στην αρχαία Ελλάδα, έτσι ακριβώς όπως αυτός αποτυπώθηκε στη σκέψη των προσωκρατικών φιλοσόφων και παρουσιάζονται εκείνα τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά που προσέδωσαν στην μετέπειτα φιλοσοφική σκέψη έναν ιδιαίτερο «χαρακτήρα», ο οποίος «σφυρηλατήθηκε» στην πλατωνική, αριστοτελική, στωική και επικούρεια φιλοσοφία, για να καταλήξει στη σύζευξή του με τον χριστιανισμό.

<http://bit.ly/2g9xVHi>